

dovinarjem dela velike težave — potrebovala bolj šolske metode (naj bi n. pr. avtor kar naštel vseh 6 ali 7 glavnih znakov); prav dobra pa so poglavja o realizmu, naturalizmu in simbolizmu.

Za koga je v prvi vrsti pisana ta knjiga? Upam, da založnica ne bo imela škode, če rečem: v prvi vrsti za učitelje slovenščine v višjih razredih naših srednjih šol. Ti so pisatelju gotovo vsi iz srca hvaležni za njegov veliki trud. V prejšnjih časih si je moral strokovni učitelj z veliko izgubo časa sam iskati snovi in podatkov, pa jih še ni našel — zlasti za najnovejšo dobo (od l. 1895. dalje); zdaj ob Grafenauerjevi knjigi je pa res veselje za učitelja in učence proučevanje našega slovstva: učitelj zdaj vidi, koliko mora predelati; vidi, kaj mora bolj poudariti, kaj manj; vidi, kako je rastle obzorje naše lirike, kako se je razvijalo naše pripovedništvo. Vse to je v knjigi dobro označeno. Da je pa res v prvi vrsti učiteljem slovenščine namenjena, se vidi iz premnogih majhnih migljajev, ki jih samo strokovnjak razume, ki so mu pa seveda dobrodošli, da v tisti smeri sam dalje išče in koplje. (Tu mislim predvsem tista mesta, kjer dr. Grafenauer navaja početnike novih struj ali kjer samo z imenom avtorja opozarja na sorodnost, n. pr. str. 281 Gorkij—Cankar, ali str. 301. VI. Levstik—Ellen Key, ali str. 303. H. Bartsch—Kraigher itd. itd.) Iz tistih kratkih migljajev je razvidno, da dr. Grafenauer pri slavistih podstavlja tudi dobro poznavanje tujih slovstev, predvsem ruskega, nemškega, severnih, angleškega in francoskega. Seveda, bodoče monografije, katerih je doslej tako bore malo in je torej tako bore malo mogel dalje zidati na že postavljenih temeljih, bodo zasledile mnogo novih vezi in sorodnosti. (Tako n. pr. bi jaz menil, da je na dr. Tavčarja, ki sam pravi v »Obiskih«, da je kot dijak vse križem bral, precej vplival Fr. Spielhagen s svojim risanjem predmarčne dobe in s svojo mržnjo napram »modri krvi« (Probl. Naturen, l. 1860.) ali B. Auerbach, ki ima isto tendenco (Neues Leben, 1852), ali — morda — Meinhold, ki ima v romanu »Bernsteinhexe« (1843) kot glavno junakinjo »čarovnico« in kulturno ozadje 30 letno vojno in vse v obliki kronike, vse tako dobro zadeto — tudi starinski jezik, da kritika nekaj časa res ni vedela, če ni avtor samo izvlečka iz stare kronike podal.) Pa — kakor rečeno — bodoče monografije bodo dognale, ali so te podobnosti le goli slučaj ali vplivi. — Še neke druge vrste migljaje nahajam v knjigi, ki bodo v celoti umevni pač zopet le učitelju: iz poetike in stilistike. Tako n. pr. če str. 283 pravi, da je Cankar »odkril« — menim, da bi bilo bolje: pisal — »ritem slovenske proze«, se mora strokovni učitelj precej potruditi, da učenec pojasni vsebino tega velikega dejstva.

Ker bo gotovo kmalu potrebna nova izdaja, bi izrazil nekaj želja. Nekatere tiskovne napake, ki sem jih zapazil, naj bi se popravile, n. pr. Vraz je umrl 24. maja (str. 160); str. 205: segajo še nazaj, mesto že... Pri Prešernu (str. 144) bi se lahko dostavilo, da je v Klinkowströmovem zavodu tudi stanoval; pri Gregorčiču, str. 234, da je izšel še IV. zvezek Poezij 1908 (Ks. Meško); pri Župančiču (str. 288) bi bilo treba stilistično malo popraviti,

ker pesem Glad ni nastala med svetovno vojno, ampak že leta 1908. Mestoma bi si želel še kake označbe, n. pr. pri Preglju str. 303, da je »Mlada Breda« simbolistična povest. — Imam pa še dve večji želji. Prva je ta: ali ne bi avtor str. 34—45 (slovenščina do 15. stoletja) skrčil na par vrstic, namesto tega pa nam dal pregled tudi najvažnejših slovenskih znanstvenikov od romantike do danes? Čuti se namreč neka neenakost v celotnem delu: do romantike se omenja oboje, potem pa samo lepo slovstvo. Ne vem, kaj mislijo o tem strokovnjaki. In druga želja: pri Cankarju, ki ima že doslej nad 40 knjig, bi bilo — za šolo — dobro, ako bi nam jih avtor podal v vsebinskih skupinah. To je seveda samo vprašanje metode.

»Kratka zgodovina« se je prav dobro obnesla; pri maturah — to uči skušnja — igra veliko vlogo. Avtor nam je prvi — poleg tega, da nam je sestavil tudi novi učni načrt za slovenščino — postavil mejnike, do kam vse seže slovensko slovstvo, in pokazal pota, po katerih so prišli tuji vplivi k nam. Med temi mejniki in potmi so strokovni učitelji varno in svobodno giblje in črpa iz knjige vedno novih pobud. Ni se mu prav nič bati, da ga bo pisatelj zapeljal v kake zgodovinske zmote in predsodke, kakor to misli Ljubljanski Zvon (n. m.); zakaj če str. 52 trdi: »V obče pa sadovi luteranstva niso bili dobri...«, najde kritik v grandioznem delu Janssenovem »Geschichte des deutschen Volkes seit dem Ausgang des M. A.« I.—VIII. (1876—1893) dovolj dokazov za to dejstvo.

Dr. J. Debevec.

Nova izdaja staroslovenske književnosti.

Staroslovenska književnost je velike jezikoslovne važnosti, a ima tudi znatno bogoslovno in zgodovinsko znanstveno vrednost. V nji odseva stara slovanska zgodovina in kultura, obenem pa nam je priča starodavne grške (bizantinske) krščanske kulture. Staroslovenska književnost obsega skoraj same prevode po grških izvirnikih in vzorcih, a vendar ima tudi izvirno znanstveno vrednost, ker je važen pripomoček za kritiko grških rokopisov in ker so v nji ohranjeni nekateri spisi in odlomki, katerih izvirniki so se izgubili. Zato v novejši dobi raste zanimanje za staroslovensko književnost; čuti se potreba nove izdaje staroslovenskih spisov za širše znanstvene kroge.

V Parizu izhaja »Patrologia orientalis«, v kateri se izdaja starejša sirska, koptska, etiopska, arabska in armenska krščanska književnost ter tisti krščanski spisi, ki niso bili objavljeni v zbirki »Patrologia Graeca« (Migne). Doslej je izšlo 18 velikih zvezkov in posebej v dveh zvezkih »Patrologia Syriaca«. Sodelujejo učenjaki brez razlike narodnosti in vere. R. Graffin, urednik tega zbornika, želi v tem okviru izdati tudi staroslovensko književnost, v kolikor ima bogoslovno važnost. Obrnil se je na podpisane s prošnjo, naj bi mu pomagal izvesti ta načrt. Strokovnjaki-slavisti, kateri so bili o tem načrtu obveščeni, so ga z veseljem pozdravili in so obljubili sodelovanje. Izdaja staroslovenske književnosti v zbirki »Patrologia orientalis« bi bila velikega znanstvenega in praktičnega pomena; bila bi prva skupna izdaja

staroslovenske književnosti. Dosedanje izdaje posameznih staroslovenskih spisov so raztresene po raznih znanstvenih zbornikih, posebno ruskih, ki so težko dostopni. Pogrešajo se izdaje s paralelnim prevodom v kakem bolj razširjenem jeziku (latinski, francoski). »Patrologia orientalis« bi ustrezala tej potrebi; staroslovenski književnosti bi odprla pot v širše znanstvene kroge. Obenem se tukaj ponuja založnik, kakršnega drugje ne bi mogli najti. V soglasju s programom te pariške zbirke bi se objavljali staroslovenski spisi brez ozira na to, ali so bili že objavljeni ali ne; spisom bi bili pridejani bogoslovni in jezikoslovni uvodi in komentarji. V okvir zbirke spadajo tudi prevodi, predvsem prevodi svetega pisma in apokrifov. Ker je skoraj vsa staroslovenska književnost bogoslovne vsebine, bi se mogli izdati vsi važnejši staroslovenski spisi.

Glavna zapreka nove izdaje je kulturna katastrofa Rusije, kjer se hrani večina rokopisov in gradiva. Vendar je upanje, da se bo moglo v kratkem pričeti s pripravami za izvršitev tega podjetja.

F. Grivec.

Petar Preradović: **Antologija**. Uredio i predgovor napisao Branko Vodnik. Izdanje Narodne Knjižnice. Zagreb 1922.—Preradovićeva antologija je prvi zvezek književnega podjetja »Naši pjesnici«, ki za zdaj obeta še čitanke iz Prešerna, Jovanovića, Nazora, Kostića, Gregorčića in Vraza. Ime moža, ki je uredil in uvel Preradović, ni le reklamni sloves, je tudi poročstvo, da založništvo resno misli, kar pravi v vabilu na naročbo, da bo nudilo narodu v kritičnih izdajah vse tisto, kar je trajne vrednosti v jugoslovenskem slovstvu in pesništvu. Vodnikov uvod se tesno naslanja na vsebino cvetnika, ki je porazdeljen v tri odstavke pod simboliko svitanja, somračja in mistike svetla, t.j. v cikličnost pesmi ob »Putnika«, »Carja Dušana« in »Prve ljudi«. Ne vem, zakaj je še v Jugosloveniji treba tiskati Hrvate Srbom v cirilici in narobe. Ali se po srbohrvatskih šolah ne uči oboje pismo? Vsaj te cirilice, ki je v Preradoviću, pa nisem vesel. Bolijo me ob tem petitu oči in kar občudujem urednika, ki je stavek vestno pregledal. Tolikrat pri Srbih in Hrvatih tega zadnje čase nismo bili več vajeni.

Dr. I. Pregelj.

UMETNOST.

Artur Grottger: **Vojna**.

Kot celoletno prilogo prinesemo letos ciklus risb poljskega slikarja Arturja Grottgerja z naslovom »Vojna«. Grottger je najpopularnejši umetnik poljske romantike. Umrl je mlad leta 1867. (rojen 1837.), a je po svojih delih postal poleg velikih pesnikov one dobe eno najpopularnejših imen. Njegova glavna dela, cikli Warszawa, Polonia, Lituania in Vojna, so nacionalne pesnitve v slikah, polne dramatičnih momentov, ki jih lahko postavimo ob stran najbolj učinkovitim mestom poljske literature. Povod so mu dale ponesrečene vstaje poljskega naroda v šestdesetih letih devetnajstega stoletja in z njimi zvezani žalostni vojni

dogodki. Te slika Grottger s temperamentom človeka, ki je sam prečuvstvoval vse njihovo gorje in njihovo odvratnost, na katero želi opozoriti svoje soljudi. Nam, ki smo sami preživeli polno podobnih momentov in v katerih se je zbral napram človeški podivjanosti podoben gnjev, kakor v umetniku, ki je ustvaril ta dela, so ona danes tako blizu po vsebini in čuvstvom, da jih bomo brez nadaljnjih komentarjev razumeli. Vojna obstaja iz 11 risb, katerih 10 jih bomo podali v letošnjih prilogah; zamišljena je enotno kot ciklus po notranji vsebini zvezanih scen iz vojne, katerim daje okvir umetniško doživetje, ki se v zadnji sliki zgosti v prokletstvo Kajnovega rodu — človeštva.

1. slika nam predstavlja slikarja v njegovi delavnici; globoko zamišljen sedi pred platnom in premišljuje, kaj bi naslikal. Inspiracija v podobi klasično lepe žene, ki ji žari zvezda nad čelom, se mu približa v njegovi zamišljenosti in ga pozove z besedami: »Pojdi v dolino solz!« Umetnik ji sledi in gledamo ju skozi 9 prizorov, kako opazujeta najgroznejše dogodke, ki so se po vsi Poljski ponavljali v nešteti variacijah in pri katerih je bil v ti ali oni zvezi udeležen vsak, ki je doživel ono dobo, — dogodke, ki so tipični in zato večini neposredno dostopni. Pri vsakem prizoru ju vidimo — spomnimo pri tem Danteja in Virgila ali Danteja in Beatrice —, kako predstavljata plemeniti del človeštva, ki se zgraža nad tem, kar doživlja, obenem pa gledavcu posredujeta čuvstvo, ki ga hoče pri ti ali oni sceni umetnik vzbuditi v njem.

2. slika: **Komet**, znan v ljudski fantaziji kot napovedovalec hudih časov. Rodbino, v vrtu zbrano, je njegova prikazen navdala s strahom, umetnik zamišljen strmi na nebo, njegova spremljevalka mu z nemo gesto pokazuje na prestrašeno družino.

3. slika: **Rekrut vleče srečko**. Okrog strogi vojaški obrazi, med vrati žena, ki prosi zanj; v ozadju umetnik, ki z napetim pričakovanjem sledi usodi moža, ki je segel po srečko.

4. slika: **Odhod na vojno**. Konjenica odhaja mimo vrta, mož maha ženi v slovo, ta pa se je v bolesti obrnila proč in pritisnila k sebi dete. Izza drevesa opazujeta dogodek slikar in njegova družica.

5. slika: **Požar**. Noč. V ozadju goreče mesto, vojaštvo se bliža po enem potu, po drugem beže prebivalci. V ospredju slikar, ki se je obrnil proč od grozne scene, in plemeniti duh-voditelj, ki z zamišljeno resnobo zre, kar se dogaja.

6. slika: **Glad**. Rodbina na begu počiva pod velikim drevesom. Otročički so kakor ptički iz gnezda iz kožuha stegnili roke po kruhu, ki jim ga reže mati. V ozadju požgana hiša. Umetnik in njegova vodnica sta žalostno sklenila roke in se zazrla predse.

7. slika: **Izdaja in kazen**. Ujetje špijona. — (Izostane.)

8. slika: **Ljudje ali šakali?** Z grozo se obrača umetnik od ljudi, ki ponoči ropajo mrtvece in ranjence na bojnem polju.